
Omkostninger ved betalinger med kort og kontanter i Danmark

Johan Gustav Kaas Jacobsen og Anders Mølgaard Pedersen, Betalingsformidlingskontoret

INDLEDNING OG SAMMENFATNING

Når forbrugerne køber varer i forretninger, medfører betalingen og dens afledte aktiviteter hos bl.a. pengeinstitutter omkostninger for samfundet som helhed. Ifølge en nylig undersøgelse udgjorde disse omkostninger i Danmark i 2009 ca. 9 mia. kr., jf. Danmarks Nationalbank (2011). Heraf kunne knap to tredjedele henføres til kontantbetalinger, mens betalinger med dankort og internationale kort som Visa og MasterCard tegnede sig for resten.

I denne artikel præsenteres resultaterne af en opdeling af disse omkostninger i faste og variable omkostninger, hvilket ikke var en del af den oprindelige undersøgelse.¹ Analysen viser bl.a., at kontantbetalinger har lavere omkostninger end andre betalingsformer ved små beløb, mens det for beløb over 29 kr. er billigst for samfundet, hvis forbrugerne betaler med dankort. Betalinger med kreditkort har for alle beløb større omkostninger end dankortbetalinger.

Resultaterne er i overensstemmelse med undersøgelser i andre lande. Fx viste et svensk studie baseret på data fra 2002, at kontantbetalinger er den billigste betalingsform for beløb op til 71 svenske kroner, mens betalinger med debetkort har lavere omkostninger for betalinger over dette beløb, jf. Bergman mfl. (2007). En nyere hollandsk undersøgelse konkluderede, at kontantbetalinger har de laveste omkostninger for beløb op til 5 euro, jf. Bolt mfl. (2008).

Analysen giver også mulighed for at vurdere konsekvenserne af skift mellem forskellige betalingsformer. Fx kan den bruges til at beregne effekterne på de samfundsmæssige omkostninger af at erstatte et givet antal kontantbetalinger med betalinger ved hjælp af dankort. Disse effekter vil generelt afhænge af betalingernes størrelse, men ved substitution af store betalinger kan der potentielt være betydelige samfundsmæssige besparelser.

¹ For en mere detaljeret beskrivelse af analysen og resultaterne i denne artikel henvises til Jacobsen (2012).

Tilsvarende kan de ændrede regler for kortgebyrer, der trådte i kraft sidste år, beregnes at føre til en mindre reduktion af de samlede omkostninger ved betalinger i Danmark. Med de nye regler er det blevet tilladt for forretninger at opkræve gebyrer af forbrugerne ved betaling med alle typer af kreditkort, inkl. danskudstedte kort. Det kan ventes at føre til en nedgang i brugen af disse kort til fordel for betalinger med især dankort.

BAGGRUND OG METODE

Nationalbanken offentliggjorde i ovennævnte rapport et skøn for de samfundsmæssige omkostninger ved betalinger med kontanter og forskellige typer af betalingskort i danske forretninger. Omkostningerne består af det samlede resurseforbrug for alle involverede parter, dvs. forbrugere, forretninger, pengeinstitutter mv., men ikke gebyrer mellem parterne. Resultaterne er samlet i tabel 1, der for hver betalingsform viser omkostningerne pr. betaling og pr. betalt krone.

Ved fortolkning af disse resultater bør der tages højde for, at betalingsformidling er forbundet med store faste omkostninger. Det indebærer, at omkostningerne pr. betaling er et mål, som i høj grad afhænger af antallet af betalinger. Betalingsformer, der er kendetegnet ved et stort antal betalinger som kontantbetalinger og betalinger med dankort, vil således alt andet lige have lave omkostninger pr. betaling, som det også fremgår af tabel 1.

Et alternativt mål er omkostningerne for samfundet ved en yderligere betaling, dvs. de marginale omkostninger. For at beregne disse kræver det imidlertid, at der foretages en opdeling på faste og variable omkostninger, som i mange tilfælde er en vanskelig sondring. Fx kan nogle omkostninger være springvis variable, hvilket betyder, at de er faste,

SAMFUNDSMÆSSIGE OMKOSTNINGER VED BETALINGER I DANMARK, 2009 Tabel 1

	Betalinger			Omkostninger		
	Antal (mio. stk.)	Værdi (mia. kr.)	Gns. værdi (kr.)	I alt (mia. kr.)	Pr. betaling (kr.)	Pr. betalt krone (øre)
Kontanter	786,3	150,5	191	5,78	7,36	3,8
Dankort	790,5	253,1	320	2,51	3,15	1,0
Internationale debetkort	39,9	6,8	173	0,46	11,89	6,9
Internationale kreditkort	17,4	9,3	534	0,36	21,17	4,0
I alt	1.633,5	419,7	257	9,11	-	-

Anm.: Omkostningerne er opgjort inkl. forbrugernes omkostninger. Internationale debetkort er fx Visa Electron og MasterCard Debet. Ved betalinger med denne type kort hæves pengene på forbrugers konto, umiddelbart efter at betalingen er foretaget. Internationale kreditkort er fx MasterCard, American Express og Diners Club. I forbindelse med betalinger med disse kort hæves pengene først på forbrugers konto efter nogen tid, typisk en gang om måneden.

Kilde: Danmarks Nationalbank (2011).

indtil antallet af betalinger når et bestemt niveau, fx en kapacitetsgrænse, hvorefter de stiger.

Med inspiration fra Brits og Winder (2005) er der til brug for denne artikel blevet foretaget en opdeling af omkostningerne ved betalinger i tre typer:

- *Faste omkostninger*, dvs. dem, der ikke påvirkes af, at der gennemføres en yderligere betaling. Eksempler herpå er pengeinstitutternes omkostninger til systemudvikling, produktion og udsendelse af betalingskort, indsamling og transport af kontanter samt afskrivninger på pengeautomater. Forretninger har bl.a. faste omkostninger i form af udgifter til kasseudstyr og tidsforbrug ved at afhente byttepenge og aflevere dagens omsætning i døgnboks.
- *Variable transaktionsafhængige omkostninger*, dvs. dem, der varierer med antallet af betalinger. De omfatter bl.a. pengeinstitutternes omkostninger ved at godkende og gennemføre betalinger og håndtere kundehenvendelser. For forretningerne er en væsentlig omkostning af denne type løn til kassemedarbejdere for betalingstiden, dvs. tidsrummet, fra kunden bliver oplyst om beløbets størrelse, til ekspeditionen er afsluttet.
- *Variable beløbsafhængige omkostninger*, dvs. dem, som afhænger af størrelsen af de beløb, der betales. For pengeinstitutterne kan det være løn til medarbejdere, der tæller, pakker og sorterer kontanter og påfylder pengeautomater. Forretningerne har omkostninger af denne type i form af det procentvise gebyr, de betaler pengeinstitutterne for at modtage betalinger med internationale kort, og deres tidsforbrug ved afstemning af kassen.

I artiklens appendiks er der redegjort nærmere for denne opdeling for hver af parterne, der er involveret i en betaling.

RESULTATER OG FORTOLKNING

I tabel 2 er vist det samlede resultat af en opdeling af omkostningerne i Danmarks Nationalbank (2011) som beskrevet ovenfor. For hver betalingsform er desuden angivet de variable transaktionsafhængige omkostninger pr. betaling og de variable beløbsafhængige omkostninger pr. betalt krone. Resultaterne i tabellen kan benyttes til forskellige former for analyser.

Beløbets størrelse

For det første kan en opdeling som i tabel 2 bruges til at illustrere, hvordan de samfundsmæssige omkostninger ved en yderligere betaling med

OPDELING AF OMKOSTNINGERNE VED BETALINGER I DANMARK, 2009 Tabel 2

Mio. kr.	Konter	Dankort	Int. debetkort	Int. kreditkort
Omkostninger i alt	4.817,5	2.223,5	528,5	464,2
Heraf gebyrer og overførsler	382,0	375,6	93,0	110,2
Samfundsmæssige omkostninger	4.435,5	1.847,8	435,5	354,0
Faste omkostninger	2.720,4	905,3	368,6	310,6
Variable transaktionsafh. omkostninger	769,3	916,5	66,0	42,8
Pr. betaling (kr.)	0,98	1,16	1,68	2,46
Variable beløbsafh. omkostninger	945,8	26,1	0,9	0,6
Pr. betalt krone (øre)	0,63	0,01	0,01	0,01

Anm: Omkostninger i alt er summen af alle aktørers, ekskl. forbrugernes, omkostninger, mens de samfundsmæssige omkostninger er omkostninger i alt fratrukket gebyrer og andre overførsler.

Kilde: Jacobsen (2012).

en given betalingsform afhænger af beløbets størrelse. Dette er gjort i figur 1 for betalingsformerne, der er omfattet af undersøgelsen, dvs. betalinger med kontanter, dankort og internationale kort. I figuren er udeladt de faste omkostninger, som ikke påvirker omkostningerne ved en yderligere betaling.

For hver betalingsform begynder omkostningerne i figuren på den lodrette akse ved de beregnede transaktionsafhængige omkostninger pr. betaling. De angiver de samlede omkostninger ved at gennemføre en yderligere betaling, hvis beløbet hypotetisk var 0 kr. Disse omkostninger stiger så med hældningen på den rette linje, der for hver betalingsform svarer til de beregnede beløbsafhængige omkostninger pr. betalt krone.

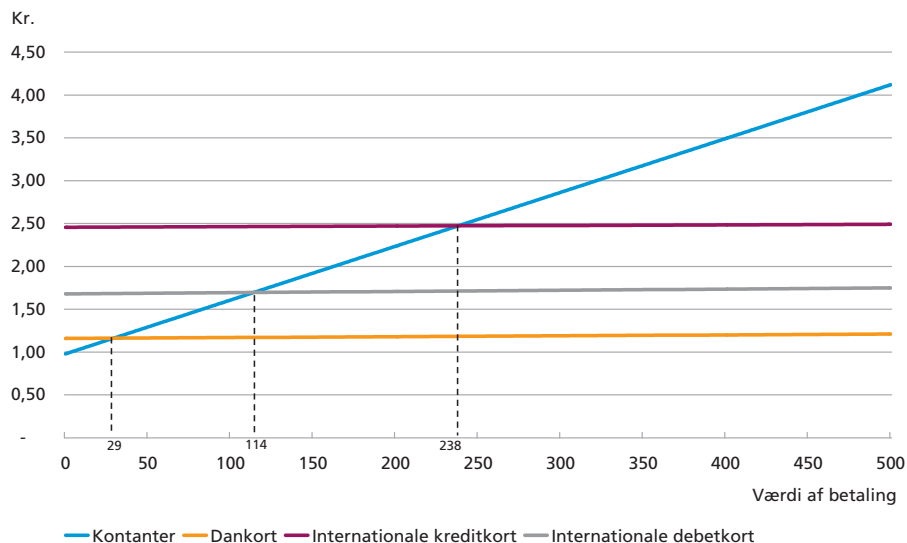
I praksis er det kun de samfundsmæssige omkostninger for en kontantbetaling, som stiger med betalingens værdi, jf. figuren. Det skyldes, at større kontantbetalinger medfører øget tidsforbrug i pengeinstitutter og forretninger til at håndtere kontanter. Ved kortbetalinger er parternes tidsforbrug derimod uafhængigt af beløbets størrelse, idet disse betalinger som hovedregel gennemføres elektronisk uden involvering af arbejdskraft.

Figur 1 viser, at det ved mindre betalinger er billigst for samfundet, når forbrugerne vælger at betale med kontanter. Det gælder ifølge beregningerne for beløb op til 29 kr. For alle større beløb har betalinger med dankort lavere samfundsmæssige omkostninger end de øvrige betalingsformer. Set i forhold til betalinger med internationale debet- og kreditkort har kontantbetalinger lavere omkostninger for beløb op til henholdsvis 114 og 238 kr.

Når betalinger med internationale kort for alle beløbstørrelser er en dyrere betalingsform for samfundet end betalinger med dankort, skyldes det flere forhold. En væsentlig årsag er det store antal betalinger

SAMFUNDSMÆSSIGE OMKOSTNINGER VED EN YDERLIGERE BETALING
MED FORSKELLIGE BETALINGSFORMER, 2009

Figur 1

Anm.: De samfundsmæssige omkostninger er opgjort ekskl. forbrugernes omkostninger. For hver betalingsform svarer skæringen med den lodrette akse til de transaktionsafhængige omkostninger pr. betaling, mens hældningen er lig med de beløbsafhængige omkostninger pr. betalt krone, jf. tabel 2.

Kilde: Jacobsen (2012).

med dankort, der i kraft af stordriftsfordele ved nogle aktiviteter medfører lavere transaktionsafhængige omkostninger pr. betaling. Derudover er håndteringen af betalinger med kreditkort grundlæggende mere resursekrævende end for dankort.

Disse resultater er i overensstemmelse med undersøgelser i andre lande, jf. boks 1. De konkluderer også, at kontantbetalinger for mindre beløb har lavere samfundsmæssige omkostninger end betalinger med debet- og kreditkort, og at betalinger med debetkort er den billigste af disse betalingsformer over et vist beløb. Undersøgelserne indikerer desuden, at dette beløb kan ventes at falde i takt med den teknologiske udvikling, der vil reducere omkostningerne ved kortbetalinger.

Forbrugernes omkostninger

Forbrugerne har ofte mulighed for at vælge mellem forskellige betalingsformer. Ud over kontanter tager praktisk talt alle forretninger i Danmark imod betalinger med dankort, og et stort antal accepterer også internationale kort. Forbrugernes valg afhænger bl.a. af deres omkostninger ved at foretage betalingen. Det er derfor interessant at undersøge, om disse omkostninger harmonerer med de samfundsmæssige omkostninger.

UNDERSØGELSER I ANDRE LANDE

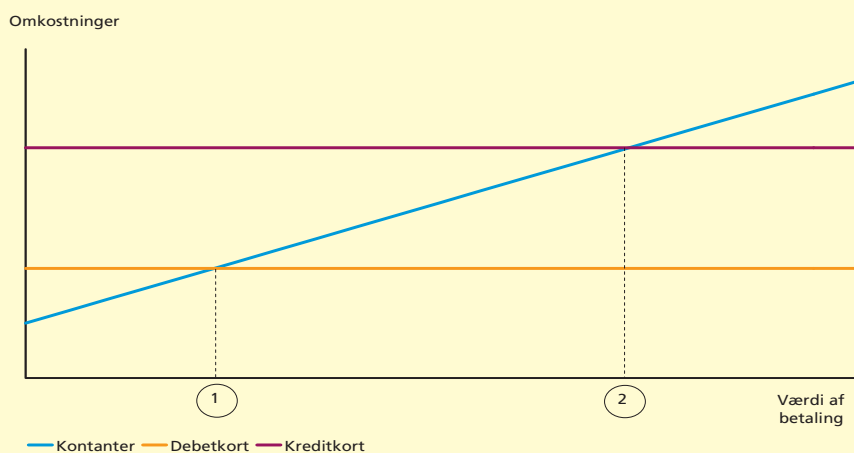
Boks 1

I en række andre lande er det efter samme metode som i denne artikel blevet beregnet, hvordan de samfundsmæssige omkostninger ved betalinger afhænger af beløbs størrelse. Det er bl.a. gjort i undersøgelser i Sverige, Holland, Belgien og Australien. De konkluderer alle, som i denne undersøgelse, at kontantbetalinger ved små beløb har lavere omkostninger end betalinger med debet- og kreditkort, og at betalinger med debetkort ved større betalinger er den billigste af disse betalingsformer.

Resultaterne af undersøgelserne er samlet i tabel 3, der skal læses sammen med figur 2. I andre lande skærer omkostningerne for betalinger med kontanter og debetkort hinanden ved højere beløb end i Danmark. Det afspejler, at dankortet er et effektivt betalingsinstrument, men kan også skyldes, at de andre undersøgelser er ældre, idet der i takt med den teknologiske udvikling kan ventes et større fald i resurseomkostningerne ved at håndtere kortbetalinger end kontantbetalinger. Det sidste bekræftes af undersøgelser i Holland.

SAMFUNDSMÆSSIGE OMKOSTNINGER VED EN YDERLIGERE BETALING MED FORSKELLIGE BETALINGSFORMER – DET TYPISKE BILLEDE

Figur 2

SKÆRINGS-PUNKTER FOR DE SAMFUNDSMÆSSIGE OMKOSTNINGER IFØLGE FORSKELLIGE UNDERSØGELSER

Tabel 3

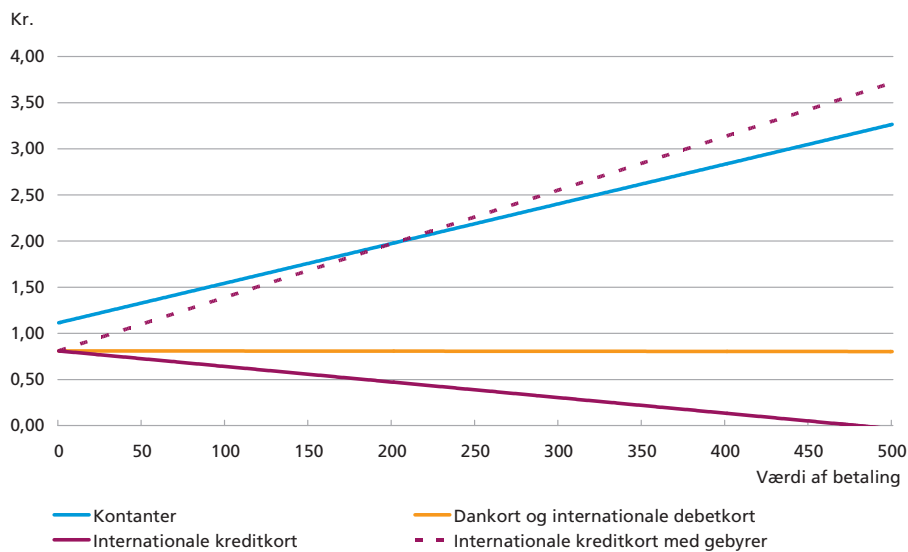
Danske kroner	1	2
Danmark (2009)	29	238
Sverige (2002)	58	127
Holland (2002)	86	1.159
Holland (2006)	37	-
Belgien (2003)	76	452
Australien (2006).....	224	> 2.000

Anm.: Tabellen viser, ved hvilke beløb de samfundsmæssige omkostninger for kontantbetalinger skærer de tilsvarende omkostninger for betalinger med henholdsvis (1) debetkort og (2) kreditkort. Ved omregningen til danske kroner er anvendt gennemsnitlige valutakurser for de pågældende år.

Kilde: Jacobsen (2012), Bergman mfl. (2007), Brits og Winder (2005), Bolt mfl. (2008), National Bank of Belgium (2005) og Schwartz mfl. (2007).

FORBRUGERNES OMKOSTNINGER VED EN YDERLIGERE BETALING MED FORSKELLIGE BETALINGSFORMER, 2009

Figur 3

Kilde: Jacobsen (2012).

I figur 3 er vist, hvordan forbrugernes omkostninger ved de enkelte betalingsformer afhænger af betalingens størrelse. Forbrugerne har for alle beløb de laveste omkostninger ved at betale med kreditkort, når der ses bort fra eventuelle kortgebyrer. Årsagen er, at de her opnår en rentefri kredit, som har en værdi, der stiger med beløbets størrelse. Det sidste forklarer også, hvorfor forbrugernes omkostninger ved at betale med kreditkort aftager med beløbets størrelse.

Uden kortgebyrer er der således ikke overensstemmelse mellem forbrugernes og de samfundsmæssige omkostninger. Det ændres imidlertid, hvis forretningerne vælger at opkræve kortgebyrer af forbrugerne, som der blev givet mulighed for i 2011 med den såkaldte splitmodel, jf. boks 2. Med kortgebyrer, der beregnes som en procentsats af beløbet, bliver betalinger med kreditkort for alle beløb en dyrere betalingsform for forbrugerne end betalinger med dankort.

Det skal understreges, at forbrugernes valg af betalingsform også afhænger af andre faktorer end deres omkostninger, herunder betalingsvaner. Det forklarer, hvorfor brugen af kreditkort i Danmark også før splitmodellen var ganske beskedent, selv om det var en økonomisk fordel for den enkelte forbruger. Gennem mange år har forbrugerne vænnet sig til at benytte deres dankort til dagligdags køb, og den store udbredelse af kreditkort er et relativt nyt fænomen.

De danske regler for kortgebyrer blev ændret med virkning fra 1. oktober 2011. Tidligere var det i såkaldt fysisk handel, dvs. handel, hvor både køber og sælger er til stede, ikke tilladt for forretningerne at opkræve det gebyr, de betaler til pengeinstitutterne ved brug af danskudstedte kort, af forbrugerne. Desuden var dette gebyr reguleret ved et loft på 0,75 pct. af beløbet ved betaling med internationale kreditkort og 0,40 pct., dog højst 4 kr., ved brug af internationale debetkort.

Med ændringen af reglerne blev loftet på gebyret til pengeinstitutterne fjernet. Derudover blev reglerne om forretningernes opkrævning af gebyrer fra forbrugerne gjort afhængig af typen af kort. Ved betaling med debetkort som dankort, Visa Electron og MasterCard Debit må forretningerne ikke opkræve et gebyr af forbrugerne, mens det fremover er tilladt, når der anvendes kreditkort som MasterCard, American Express og Diners Club – deraf navnet splitmodellen.

Skift mellem betalingsformer

En opdeling af omkostningerne som i denne artikel kan også bruges til at beregne et skøn for konsekvenserne for omkostningerne af et givet skift fra fx kontantbetalinger til betalinger med dankort. I henhold til beregningerne ovenfor vil en sådan substitution indebære en samfundsmæssig besparelse for beløb over 29 kr. Effekten på de samfundsmæssige omkostninger vil være større, jo større beløb og jo flere betalinger, der er omfattet af denne substitution.

Konter anvendes primært til mindre betalinger, men knap en fjerdedel af alle kontantbetalinger skønnes at være beløb over 200 kr., jf. figur 4. Hvis det fx blev antaget, at en fjerdedel af sidstnævnte betalinger i stedet blev udført med dankort, ville det give en samfundsmæssig besparelse på 145 mio. kr. Beregningen forudsætter, at de faste omkostninger ved både kontant- og dankortbetalinger ikke påvirkes af et sådant skift.

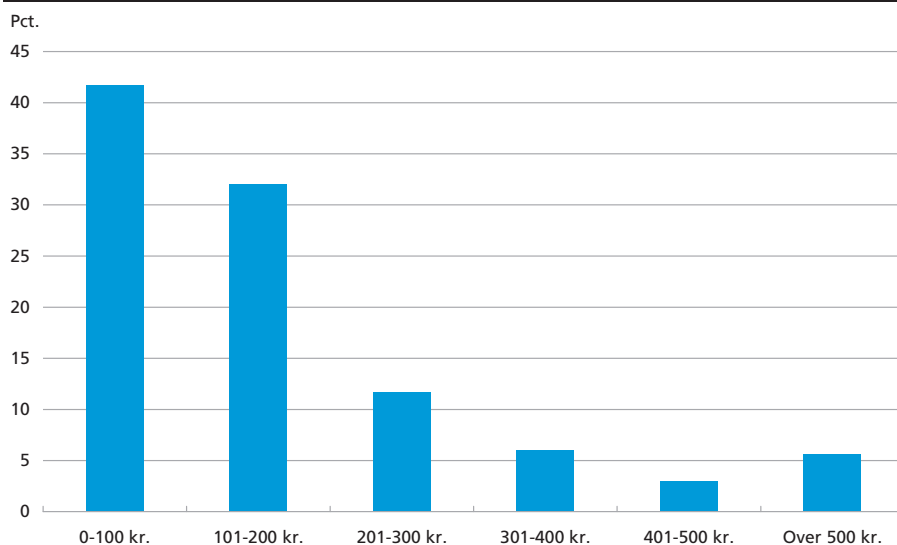
En opdeling af omkostningerne som ovenfor kan også benyttes til at vurdere effekterne af splitmodellen, der må formodes at føre til en nedgang i brugen af kreditkort til fordel for andre betalingsformer. Ifølge undersøgelser vil forbrugere, der fravælger at betale med kreditkort, i stedet benytte deres dankort og ikke fx konter.¹ Det afspejler, at de fleste forbrugere, der har et kreditkort, også har et dankort, og at kreditkort især anvendes til større betalinger.

I tabel 4 er vist de beregnede konsekvenser for de samfundsmæssige omkostninger af en given substitution fra betaling med kreditkort til betaling med dankort eller konter. Ifølge tabellen vil splitmodellen mest sandsynligt føre til en beskedent samfundsmæssig besparelse. Fx vil

¹ Se fx Jacobsen og Nielsen (2011).

FORDELINGEN AF KONTANTBETALINGER EFTER BELØB, 2009

Figur 4

Kilde: Danmarks Nationalbank.

et scenario, hvor henholdsvis 40 og 10 pct. af betalingerne med kreditkort i stedet gennemføres med dankort respektive kontanter, reducerer de samfundsmæssige omkostninger med 7 mio. kr. på årsbasis.

ÆNDRING I DE ÅRLIGE SAMFUNDSMÆSSIGE OMKOSTNINGER
VED SUBSTITUTION AF KREDITKORTBETALINGER, 2011, MIO. KR.

Tabel 4

Kontanter pct.	Dankort, pct.										
	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
0	-	4,7	9,4	14,0	18,7	23,4	28,1	32,8	37,5	42,1	46,8
10	-3,0	1,7	6,4	11,1	15,8	20,4	25,1	29,8	34,5	39,2	-
20	-5,9	-1,3	3,4	8,1	12,8	17,5	22,1	26,8	31,5	-	-
30	-8,9	-4,2	0,4	5,1	9,8	14,5	19,2	23,9	-	-	-
40	-11,9	-7,2	-2,5	2,2	6,8	11,5	16,2	-	-	-	-
50	-14,9	-10,2	-5,5	-0,8	3,9	8,5	-	-	-	-	-
60	-17,8	-13,1	-8,5	-3,8	0,9	-	-	-	-	-	-
70	-20,8	-16,1	-11,4	-6,8	-	-	-	-	-	-	-
80	-23,8	-19,1	-14,4	-	-	-	-	-	-	-	-
90	-26,7	-22,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
100	-29,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Anm.: Tabellen viser ændringen i de samfundsmæssige omkostninger, såfremt x pct. af betalingerne med kreditkort i stedet gennemføres med dankort (rækkerne i tabellen) og y pct. i stedet foretages med kontanter (kolonnerne i tabellen). Negative værdier angiver et fald i de samlede omkostninger. Husholdningernes omkostninger indgår ikke i beregningerne.

Kilde: Jacobsen (2012).

APPENDIKS – OPDELING PÅ FASTE OG VARIABLE OMKOSTNINGER

Resultaterne, der præsenteres i artiklen, er baseret på en opdeling af omkostningerne i Danmarks Nationalbank (2011) på faste omkostninger og omkostninger, der afhænger af henholdsvis antallet af betalinger og beløbets størrelse. Her redegøres nærmere for denne opdeling for pengeinstitutter, forretninger, kortselskaber og forbrugere.

Pengeinstitutternes omkostninger

Pengeinstitutternes samlede omkostninger ved at udføre betalingstjenester i forbindelse med betalinger i forretninger udgjorde i 2009 3,2 mia. kr. Heraf kunne knap to tredjedele henføres til kontantbetalinger, mens dankortbetalinger stod for 20 pct. og betalinger med internationale kort for 14 pct. af omkostninger, jf. tabel 5.

En række af institutternes omkostninger er faste, fx afskrivninger på it-udstyr, omkostninger til systemudvikling, udgifter til husleje og løn til personale, der udfører administrative opgaver. Omkostninger til indsamling og transport af kontanter samt udstedelse af betalingskort betragtes også som faste omkostninger.

Andre af pengeinstitutternes omkostninger varierer med omfanget af betalinger. Det gælder bl.a. løn til personale, der behandler hævnings og indskud af kontanter og håndterer kortbetalinger og henvendelser om disse betalinger. En række institutter betaler desuden et gebyr pr. kortbetaling til Nets for udført kortudstederservice.

Pengeinstitutternes variable omkostninger ved kontanthævninger er opdelt ligeligt i transaktions- og beløbsafhængige omkostninger. Det afspejler, at en hævning af et givet beløb kan ses at skulle dække såvel et vilkårligt antal betalinger af et fast beløb som et fast antal betalinger af et vilkårligt beløb.

Institutternes variable omkostninger ved kontantindskud er derimod alene defineret som en beløbsafhængig omkostning. Det skyldes, at disse indskud primært foretages af forretninger, og at det afledte tids-

PENGEINSTITUTTERNES OMKOSTNINGER, 2009 Tabel 5

Mio. kr.	Kontanter	Dankort	Int. debetkort	Int. kreditkort
Omkostninger i alt	2.144,4	595,0	240,2	196,3
Faste omkostninger	1.250,2	306,0	205,6	153,3
Variable omkostninger	894,2	289,0	34,6	43,0
Transaktionsafhængige omkostninger ..	220,7	289,0	34,6	32,2
Beløbsafhængige omkostninger	673,5	-	-	10,8

Kilde: Jacobsen (2012).

forbrug i institutterne ikke afhænger af antallet af betalinger i forretningerne, men af beløbenes størrelse.

Endelig lider pengeinstitutterne et rentetab på deres kontantbeholdning og har desuden som kortudsteder en renteudgift ved betalinger med kreditkort. Begge typer omkostninger er henført til de beløbsafhængige omkostninger.

Forretningernes omkostninger

Forretningernes samlede omkostninger ved at modtage betalinger udgjorde 4 mia. kr. i 2009, hvoraf knap 60 pct. skyldtes kontantbetalinger, mens betalinger med dankort stod for lidt over en tredjedel af omkostningerne, jf. tabel 6.

Halvdelen af forretningernes omkostninger ved at modtage kontantbetalinger kan henføres til tiden, der bruges på interne arbejdsgange. En del af disse er aktiviteter, der ikke afhænger af omfanget af betalinger, fx klargøring af kasse og aflevering af dagens omsætning i døgnboks. Lønudgifterne hertil betragtes som faste omkostninger.

Hovedparten af forretningernes tidsforbrug i forbindelse med kontantbetalinger vedrører dog aktiviteter, der varierer med omfanget af betalinger, fx afstemning af kasse samt sortering og pakning af kontanter. Lønudgifterne til disse aktiviteter er medregnet som beløbsafhængige omkostninger.

Derudover har forretningerne en række andre omkostninger ved kontantbetalinger, der også anses som beløbsafhængige. Det drejer sig bl.a. om rentetabet ved at opbevare kontanter natten over, valørtabet ved først at modtage rente på indsatte kontanter én eller to dage efter betalingen samt tab som følge af kassedifferencer.

Forretningernes omkostninger ved betalingstiden, dvs. løn til kassemedarbejdere for tiden, de bruger på selve betalingen, er transaktionsafhængige omkostninger. Bag beregningen af disse omkostninger ligger et tidsstudie, der viser, at det i gennemsnit tager ca. 15 sekunder at gennemføre både en kontant- og en kortbetaling.

FORRETNINGERNES OMKOSTNINGER, 2009				Tabel 6
Mio. kr.	Kontanter	Dankort	Int. debetkort	Int. kreditkort
Omkostninger i alt	2.383,9	1.415,1	94,3	112,5
Faste omkostninger	1.426,4	756,9	32,4	15,8
Variable omkostninger	957,6	658,1	61,8	96,8
Transaktionsafhængige omkostninger.	548,6	600,2	29,3	13,5
Beløbsafhængige omkostninger	408,9	58,0	32,5	83,3

En betydelig omkostning for forretningerne er det gebyr, de betaler pengeinstitutterne for at modtage kortbetalinger. For dankortet er der tale om et årligt abonnement, dvs. en fast omkostning. Ved betalinger med internationale kort beregnes gebyret som en procentsats af betalings værdi og er således en beløbsafhængig omkostning.

Som ved kontantbetalinger lider forretningerne ved kortbetalinger et valørtab, idet pengene typisk først indsættes på forretningernes konti én eller flere dage efter, at varerne er solgt, uden at forretningerne i den mellemliggende periode modtager rente. Dette tab er ligesom for kontantbetalinger en beløbsafhængig omkostning.

Derudover har forretningerne bl.a. omkostninger i form af afskrivninger på kasse- og sikkerhedsudstyr, udgifter til ekstern kontanthåndtering, primært i form af betaling for ydelser leveret af kontanthåndteringselskaber, og udgifter til betalingsterminaler og dataforbindelse. Disse omkostninger betragtes alle som faste omkostninger.

Kortselskabernes omkostninger

Kortselskaber kan udstede kort, udføre kortudstederservice og indløse kortbetalinger. I 2009 havde de omkostninger for knap 650 mio. kr., hvoraf ca. en tredjedel kan henføres til dankortet og resten til internationale kort, jf. tabel 7.

En kortindløser er et selskab, der tager imod forretningernes kortbetalinger, sender dem videre til udsteder og garanterer betalingerne. Den største indløser i Danmark er Nets, der er ene om at indløse dankortbetalinger og via datterselskabet Teller står for at indløse hovedparten af betalingerne med internationale kort.

En stor del af indløsernes omkostninger består af det gebyr, de betaler kortudstederne pr. betaling. Ved betalinger med dankort er det et fast gebyr pr. transaktion, dvs. en transaktionsafhængig omkostning, mens det ved betalinger med internationale kort er en procentsats af betalings værdi, dvs. en beløbsafhængig omkostning.

KORTSELSKABERNES OMKOSTNINGER, 2009

Tabel 7

Mio. kr.	Kortudstedelse		Kortindløsning	
	Dankort	Int. kort	Dankort	Int. kort
Omkostninger i alt	102,1	262,2	111,3	169,9
Faste omkostninger	58,6	230,1	34,2	85,5
Variable omkostninger	43,5	32,1	77,1	84,4
Transaktionsafhængige omkostninger	43,5	32,1	77,1	4,0
Beløbsafhængige omkostninger	-	-	-	80,3

Anm.: Kortudstedelse omfatter også omkostninger afholdt af selskaber, der udfører udstederservice.

Kilde: Jacobsen (2012).

Nets leverer også kortudstederservice til danske pengeinstitutter. Det består bl.a. i at udsende kort og pinkoder, håndtere korttransaktioner og overvåge misbrug. Omkostningerne ved disse aktiviteter betragtes som transaktionsafhængige, hvis de vurderes at variere med antallet af betalinger, eller faste.

Forbrugernes omkostninger

Forbrugernes omkostninger ved betalinger består hovedsageligt af deres tidsforbrug på relaterede aktiviteter. Det er fx den tid, de bruger på at hæve kontanter, betale i forretninger og kontrollere kontoudtog. I 2009 udgjorde disse omkostninger ca. 2,4 mia. kr., hvoraf mere end 60 pct. skyldtes betalinger med kontanter, jf. tabel 8.

Den primære omkostning for forbrugerne ved kontantbetalinger er tiden, de bruger på at hæve kontanter i pengeautomater eller ved kassen i pengeinstitutternes filialer. Disse omkostninger er opdelt ligeligt i transaktions- og beløbsafhængige omkostninger efter samme argument som ved fordelingen af pengeinstitutternes omkostninger.

Forbrugernes øvrige tidsforbrug på betalinger, som primært er betalingstiden og tiden, de bruger på at kontrollere kontoudtog, betragtes som transaktionsafhængige omkostninger. Endelig betaler forbrugerne for nogle betalingskort et årligt abonnement, der i analysen indgår som en fast omkostning.

FORBRUGERNES OMKOSTNINGER, 2009				Tabel 8	
Mio. kr.	Kontanter	Dankort	Int. debetkort	Int. kreditkort	
Omkostninger i alt.....	1.523,4	721,5	76,8	88,0	
Faste omkostninger	-	81,7	45,0	73,9	
Variable omkostninger.....	1.523,4	639,9	31,8	14,1	
Transaktionsafhængige omkostninger	876,3	639,9	31,8	14,1	
Beløbsafhængige omkostninger	647,2	-	-	-	

Kilde: Jacobsen (2012).

LITTERATUR

Bergman, Mats, Gabriella Guibourg og Björn Segendorf (2007), The cost of paying – private and social cost of cash and card Payments, Sveriges Riksbank, *Working Paper Series*, nr. 212.

Bolt, Wilko, Nicole Jonker og Corry van Renselaar (2008), Incentives at the counter: An empirical analysis of surcharging card payment and payment behaviour in the Netherlands, De Nederlandsche Bank, *DNB Working Paper*, nr. 196.

Brits, Hans og C. Winder, Payments are no free lunch, De Nederlandsche Bank, *DNB Occasional Studies*, vol. 3, nr. 2.

Danmarks Nationalbank (2011), *Omkostninger ved betalinger i Danmark*, 1. udgave.

Jacobsen, Johan Gustav Kaas og Søren Truels Nielsen (2011), Betalingsvaner I Danmark, *Danmarks Nationalbank Working Paper*, nr. 74.

Jacobsen, Johan Gustav Kaas (2012), Faste og variable omkostninger ved betalinger, *Danmarks Nationalbank Working Paper*, nr. 79.

National Bank of Belgium (2005), Costs, advantages and disadvantages of different payment methods.

Schwartz, Carl, Justin Fabo, Owen Bailey and Louise Carter (2007), Payment costs in Australia, Reserve Bank of Australia.